

NUO MAIŠTINGOS BOHEMOS IKI TYLIŲ MEDITACIJŲ

Kalba ir gamta būties meditacijoje

[...]

Vladas Braziūnas (g. 1952) visą devintąjį dešimtmetį rašė derindamasis prie bendrųjų kartos poetinių ieškojimų (ekologinė, agrarinės kultūros, istorinės atminties tematika, ideologiniu perkūnsargiu tarnaujanti karo tema, kalbos eksperimentai). Rinkinyje *Suopiai gražia dangų* (1988) deklaratyviai atsisveikino su ezopiniu kalbėjimu: „Iš tarties ezopinės – / iš gyvatės išnarų / aš su savo sopėmis / nedvejopai išneriu. // Jau reikės iš naujo / skiemenuoti mokytis“ (138). Sąjūdžio aktualijų inspiruota knyga – *Užkalbėti juodą sraują* (1989). Savęs ir visuomenės apmąstymai matyti rinkiniuose *Alkanoji linksniuotė* (1993) bei ilgai leidyklose užsigulėjusiame *Ant balto dugno* (1999; čia sudėti 1994–1996 m. eilėraščiai). Viena svarbiausių figūrų Braziūno poezijoje – paukštis (gandras, suopis, strazdas, vanagas), išreiškias ir senovišką baltiškąją, ir šiuolaikinę kasdienio žmogaus pasaulėjautą, susiejąs su literatūrine tradicija: nuo folkloro, Kristijono Donelaičio iki žygeivių dainų („vėjas nupūtė lizdą / vanago aštrianagėlio // nebus vanagiukų, sese / eiki kavoliuosna žirklių / pakirpk tą aukso sidabro / dagtį, kol neužgeso“, *Ant balto dugno*, 29).

Stipriausias aptariamojo laikotarpio rinkinys, aiškiausiai atveriantis poeto savitumą – *Užkalinėti* (1998, iš tiesų – 1999). Braziūno poezijai būdingas Šiaurės Lietuvos kultūros įspaudas („molis esu ir ašotis Lėvenio vandeniui nešti“, *Ant balto dugno*, 76). Baltų kultūros rekonstrukcija, užsimezgusi kartos debiutų laiku kartu su etnografinių judėjimų mada, su istorinės temos išpopuliarėjimu prozoje ir poezijoje, pamažu tampa Braziūno kūrybinių ieškojimų centru. Buityje užčiuopiamos pagoniškų (jaučio aukojimas) ir krikščioniškų (Velyknaktis) ritualų atplaišos, gamta personifikuojama laikantis pasakos, sakmės, mito tradicijos („vėjų močia, suklupus šalnoj, šnabžda šermukšnių rožančių / [...] // vėjų močia, pakėlusi kuodą, beuodžia // lyg baltą, lyg pilką kažką, tik nežino / druską ar rūgštį, sniegą ar šviną / šerkšną ar šarmą, šilką ar peleną“, 13).

Baltų kultūros gyvybės labiausiai ieškoma kalboje („aičvarai užsiširdijo, miltus pridergė nebevemia / aukso sidabro dainų deimantiniai aruodan / pelės tik trinas ant aukšto“, 18). Žodis suvokiamas filologiškai, kaip reikšminių dalių (priešdėlių, šaknų, priesagų) junginys, ir poetiškai, kaip ošiantis, gyvas (arba jau nukirstas) kalbos medis (kamienas, šaknis, šakos): „pasakyk savo šaknį išgirsiu kamieną kirsiu / galūnę dirbdinsiu lopšį lai ošia [...] / [...] dulkės nugula spurdantį / jau tik spurdėjusį kraują šaknim ir kamienu jau rauja kelmą / nuo kalno rita skaldo pjausto jau neria plaustą per upę kelia“ (14). Būtent kalbos archeologijoje Braziūnas suranda saviraiškos erdvę. Poetas individualus tuo, kad jo poezijoje išlaikoma kalbos komplikavimo pastanga. Eilėraštyje slepiama temos slinktis, varijuojama keliais „siužetais“. Atsisakoma tiesaus minties formulavimo, išbaigto pasakymo. Sakinyje pritrūksta tai vienos, tai kitos jo dalies, arba ji nutolusi taip, kad sunku atsekti ryšius, arba nepaisoma linksnių valdymo dėsnių. Tai ne sakinio, o žodžio (jo fonetinių, etimologinių galimybių) poezija. Ieškoma senųjų žodžio formų (giesmės gliejės, molis raudas, plūksna, driežlas, sulpti), įtvirtinama nepilnoji įvardžiutinė forma (išplasnokusie broliai).

Braziūnas – „kalbos dailidė“ (*Užkalinėti*, 138). Ypač pasineriama į žodžio skambėjimą. Jo poezijos sąskambiai nėra sklandūs, melodingi, nesilieja per visą eilėrašį, o vartomi kaip sunkūs grumstai. Panašiai skambantys žodžiai susiejami daug anksčiau, nei pristatomas turiningasis siejimo pagrindas („žodžiai rieda, o žodžiai tik priedanga“, 81). Eilėraščiai kuriami kaip rebusai, minklės, mįslės. Eilėraštis

rašomas kruopščiai, kaip kruopščiai mezgamas mezginys, kur privalu sukabinti kiekvieną akį, kad gautume ir raštą, ir visumą. Nuoroda į tokį eilėraščio „numezgimą“ yra šio rinkinio iliustracijos. Daugelio poetikos principų veikimas: sąskambiai, sakinio „karpymas“, metaforos, paslėptas minties tekėjimas, išorinio siužeto komplikavimas apsunkina kūrinio vientisumo įspūdį. Kalbos komplikacijomis Braziūnas tęsia devintojo dešimtmečio (ikisąjūdinio laiko) poetinių ieškojimų kryptį. Čia atradęs savo poezijos žemę, jis yra priešingybė tiems, kurie kuria skaidraus vaizdo, išgryninto žodyno eilėraščių.

Avangardiniai (menantys XX a. pradžios dadaizmą) kalbos eksperimentai poeto eilėse derinami su archajišką kalbėseną imituojančia intonacija. Kalba poeto eilėraštyje iškyla kaip savarankiška kultūros būtis: kaip dainos frazė, kalambūras, priežodis („duris atidaro // berankis, vaikelis, gulka ne pasieny / ne katės pieni, negulka prie krašto / ant Dievo rašto, lig dienai / pačiam vidury, alaus kubily“, 125). Žodinės kultūros girdėjimas yra svarbi eilėraščio prielaida ir jo šerdis. Su žodžio archeologija siejasi ir žodžio, kalbos bei rašymo tema.

Rinkinys *lėmeilėmeilė* (2001) žavi ypač vientisu poetiniu „jodleriavimu“.

Rita Tūtlytė, „Nuo maištingos bohemos iki tylių meditacijų“, *Naujausioji lietuvių literatūra 1988–2002*, Vilnius: Alma littera, 2003, p. 115–116.